

Posudok na diplomovú prácu Bc. Lenky Porvazníkovéj:

Typológia a distribúcia luxusných šperkov „veľkomoravského“ štýlu na území Čiech a Slovenska, Praha 2023, 111 strán, 8 strán príloh.

Diplomantka sa rozhodla pokračovať v téme, ktorú si zvolila už vo svojej bakalárskej práci a mala snahu posunúť a rozvinúť ďalej niektoré otázky v nej nastolené.

Diplomová práca okrem úvodu a záveru pozostáva z ďalších šiestich kapitol. Prvé dve kapitoly – *História bádania šperkov z Veľkej Moravy a Luxusné šperky „veľkomoravského“ štýlu* sú takmer identické s kapitolami z bakalárskej práce. Žiaľ, autorka minimálnym spôsobom upravovala pôvodný text, hoci od roku 2005 sa objavilo viacero textov, ktoré priniesli trochu iný pohľad na datovanie honosného šperku a mohla ich podrobnejšie rozviesť. Autorka síce cituje aj mladšie práce, ale minimálne rozoberá nové poznatky k datovaniu luxusného šperku. Vôbec nerozporuje úvahy rôznych autorov o počiatku výskytu luxusného šperku. Tiež nevenuje pozornosť záveru výskytu honosného šperku, hoci sa štúdia k danej tému už objavila (Jiří Macháček, Petr Dresler, Renáta Přichystalová: *Das Ende Großmährens – Überlegungen zur relativen und absoluten Chronologie des ostmitteleuropäischen Frühmittelalters*, *Præhistorische Zeitschrift*; 2018; 93(2): 307–348).

V kapitole *Luxusné šperky „veľkomoravského“ štýlu* predstavuje hlavné typy šperku: náušnice, gombíky, prstene a lunice. Na začiatku kapitoly sa objavuje malý rozpor. Autorka uvádza: „*Za luxusné šperky „veľkomoravského“ štýlu považujeme hlavne tie šperky, ktoré sú vyrobené zo zlata a striebra. Sú vyrábané zložitými a náročnými technikami, pri ktorých sa používa zdobenie pomocou filigránu a granulácie.*“ Do súpisu šperkov zaradila aj exempláre, ktoré boli zhotovené z bronzu, presnejšie zaradila aj hroby, v ktorých sa výlučne objavili len bronzové šperky. Škoda, že sa autorka nepokúsila presnejšie vymedziť, čo presne spadá pod „luxusné šperky veľkomoravského štýlu“. B. Dostál vo svojej práci vymedzil podunajský a byzantsko-orientálny šperk, ktorý dnes považujeme za „luxusný“ či honosný. Medzi hroziakovými náušnicami, ktoré boli priradené do skupiny byzantsko-orientálneho šperku, je niekoľko typov hroziakových náušnic, ktoré sa vyskytujú skôr v bronzovom alebo medenom prevedení, pričom tie honosné – zlaté alebo strieborné - sú skôr výnimkou. Ide napr. o náušnice typ 8-6,7. Zároveň sa viaceré tieto hroziakové náušnice vyskytujú s niektorými typmi náušnic, ktoré sú zaradované medzi tzv. podunajský šperk alebo šperk podunajského pôvodu. Viacero exemplárov tohto typu náušnic poznáme z bronzu alebo medi. Podobná situácia je aj náušnicami typu 8-8,9 a najmä 8-10 – čo sú náušnice s tzv. klasovitým hroziakom, ktoré sa stali nesmierne obľúbenými a rozšírenými. Preto je niekedy otázne, či inventár hrobov s danými typmi náušnic, ale zhotovených z bronzu alebo medi, je možné považovať za luxusné.

Zároveň je škoda, že autorka opakuje v diplomovej práci to isté nedorozumenie ako v bakalárskej, hoci v posudku bola na dané nepochopenie upozornená. Nie je to síce chyba, ktorá by ovplyvňovala kvalitu práce, ale vypovedá o akejsi nepozornosti. Diplomantka bola upozornená, že označovanie jednotlivých artefaktov číslami podľa obrázkov podľa knihy B. Dostála z roku 1966 uviedol do literatúry Š. Ungerman v roku 2005. B. Dostál knihe vytváral systém podobný V. Hrubému za pomoci veľkých a malých písmen, rímskych a arabských čísl. Pričom pod jeho jedným typom, napr. „*naušnice s jednostranným protáhlým hroziakom*“ (B I 1 c) sú v obrazovej prílohe uvedené tri exempláre – 8: 3,4,5 (Dostál 1966, 33).

Autorka opäť ako v bakalárskej práci (v kapitole *Priestorová distribúcia šperkov „veľkomoravského“ štýlu na území Slovenska a Čiech*), pracovala len s jednotlivými typmi šperkov. Nepokúsila sa pracovať s celým inventárom jednotlivých hrobov. Samozrejme uvedený postup je dôležitý ako prvotný vstup pre oboznámenie sa s jednotlivými druhmi náušnic, gombíkov a ďalších šperkov. Ale výnimočnosť luxusného šperku „veľkomoravského“ štýlu spočíva je nesmiernej bohatosti niekoľkých hrobov s rôznymi párami náušnic a gombíkov, ktoré dovoľujú stanoviť relatívno-chronologickú sekvenciu šperku, preto považujem za dôležité pracovať so všetkými šperkami naraz a nie zobrazovať na grafe zastúpenie len jednotlivých typov náušnic, gombíkov, prsteňov či luníc. Pokus o relatívno-chronologickú sekvenciu už vznikol, diplomantka ho mohla využiť práve na sledovanie zmien bohatosti hrobov s luxusným šperkom a sledovať, v ktorom období 9. stor. je možné hovoriť o najintenzívnejšom výskyte bohatých hrobov a porovnať ich počty z územia Moravy, Čiech i Slovenska. Za metodologický problém práce považujem aj skutočnosť, že autorka síce spomína relatívno-chronologické horizonty šperku, ale pracuje s celým súborom sústredených hrobov so šperkami staticky, t. j. akoby hroby boli uložené v úzkom časovom úseku. Daný prístup nie je možné akceptovať v prípade pohrebísk z Nitry, s ktorými pracuje (Nitra – Lupka je pohrebisko, na ktorom bolo pochovávané pravdepodobne po celé 9. storočie, Nitra – Dolné Krškany sú pohrebisko, ktoré môžeme na základe súčasných poznatkov datovať do prvej polovice 9. storočia a Nitra pod Zoborom je pohrebisko, kde nachádzame hroby cca od záveru 9. stor. až okolo polovice 10. storočia). Uvedený prístup ju obral o možnosť sledovať zmeny v intenzite výskytu bohatých v širšom období, prípadne či sa menila bohatosť inventára aj s vekom zomrelých. Škoda, že si nevytvorila vlastné kategórie bohatosti hrobov (dva páry náušnic a pár gombíkov, tri páry náušnic a dva páry gombíkov, či hroby len s náušnicami) prípadne priblížiť najbohatšie hroby osobitne. Určite by bolo veľmi zaujímavé aj porovnať ich výskyt hrobov rôznej bohatosti na sledovaných územiach a tiež jednotlivých lokalitách.

Napriek výhradám práca spĺňa podmienky kladené na diplomovú prácu.

Prácu hodnotím známkou: dobrý

Mgr. Hana Chorvátová, Ph.D.

V Banskej Bystrici 24. 8. 2023